

följden 48—50 **tap** återstår numera intet. Av 51 **u** återstår endast bst i flagringens kant. Efter 52 **m** finnas inga säkra spår av sk. — Hadorph och Helgonius: Sk förbisett före 1 **l**; r. 5—6 **an**; sk efter 24 **n** har fått formen av en punkt. 27 **n**. I sk efter 38 **t** är endast det lodräta strecket utsatt. 41 **p**; 43 **n**. Runföljden 44—52 **kals · tapum**. — Celsius: **lismhi auk + tuki + rastu + stain + piṇa + aftir + akaut + buko + i + kia ... tapum**. — Dybeck: Sk saknas före 1 **l**; 5 **a**; spåren av r. 6 och 7 ha ej iakttagits. 45 **a**. 46 **l** har förbisetts; runföljden 44—52 läses **ka ... tapum**.

Runföljden 1—7 har möjligen innehållit det sällsynta mansnamnet Lidsman. Det skulle i så fall här snarast ha haft formen **lismant**; jfr **lipsmoṇr** på L 787 Vändersta, Simtuna sn samt *Lidšvaldr*(?) på U 734. Om namnet *Toki* se U 201. *Agautr* är eljest icke belagt; däremot är namnet **akuti** säkert styrkt i runinskrifter (se Sö 219).

Runföljden 44—52 återger givetvis ortnamnet Kälsta. Detta skrives år 1347 (*in*) *kælstæ* och 1410 (*i*) *Kelsta*, se *SD* 5, s. 675 och *SDns* 2, s. 299. I uppsatsen *Bynamn på de uppländska runstenarna* (1930) skriver v. Friesen: »Vid *Kälsta* by ... står en runsten på vilken läsas orden **i ka[ls]tapum** ... där dock runorna [*ls*], som förr kunnat läsas, numera äro förstörda. Efter all rimlighet avser **kalstapum** namnet på den by, där stenen står. **kal-** = fsv. *Kæll*(*l*) är förmodligen ett i vardagslag brukat kortnamn bildat av senare leden av sammansatta namn på *-kel* av äldre *-kætill* som *Thorkel*, *Stenkel*, *Askel* vilka på 1000-talets runstenar redan skrivas **purkil** (och **purkal**), **stainkil**, **askil**. Utom fornsvenskt *Kæll*(*l*) finnas också kortformerna *Kælle* och *Kæli*, som troligen ha samma upprinnelse.»

O. Celsius anser, att U 755 har ristats av Balle: »Bali har ritat denna sten: synes af Korset» (se *Fm* 60: 1, s. 134); i *Acta Literaria Sveciæ* (1730) skriver han: »Hunc lapidem inter Balianos retulimus, cruce appicta artificis manum manifesto distinguente.» Celsius uppfattning är oriktig; Balle kan ej ha ristat U 755.

756. Ullstämman, Litslena sn.

Pl. 84.

Litteratur: B 619, L 666. J. Peringskiöld, *Monumenta* 1 (31), *Monumenta* 4, bl. 10; O. Celsius, *Svenska runstenar* (*Fm* 60) 1, s. 136, *Acta Literaria Sveciæ* 3 (1730), s. 99; *UFT* h. 1 (1871), s. 60; O. Janse, *Anteckning* 1909 (ATA); E. Brate, *Svenska runristare* (1925), s. 53.

Äldre avbildningar: P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds *Monumenta* och B 619); O. von Friesen, foto 1912 (UUB).

Runblocket ligger i en åker på Ullstämman ägor, 150 m. S om Ullstämman soldattorp, 75 m. NV om Knoppbacka, 100 m. N om sockengränsen till Villberga.

På träsnittet i Peringskiölds *Monumenta* 4 finnes anteckningen »Ullstämman Skogztää på vägen som löper åth Grilleby» (B 619: »Ulstämna skogs tä»; L 666: »Ulstämman skogs tä, på vägen åt Grillebro»). O. Celsius beskriver blockets plats på följande sätt: »Ulstämman by, up öfver gårderna, på utmarken, wid torpen och vägen till Grillby». Senare har ristningen under en längre tid varit försvunnen; den saknas hos Dybeck och på Geologiska kartbladet »Enköping». I *UFT* (1871) uppges den vara »troligen borta». År 1909 återupptäcktes ristningen av O. Janse, som meddelade O. von Friesen, att blocket ligger »å hemmanet Fiskvik (Knoppbacka kalladt) nära Grillby järnvägsstation».

Rödgrå, grovkornig granit. Höjd 3,26 m., bredd 1,87 m. Ristningsytan är knottrig. Linjerna äro djupa, breda och rundade.

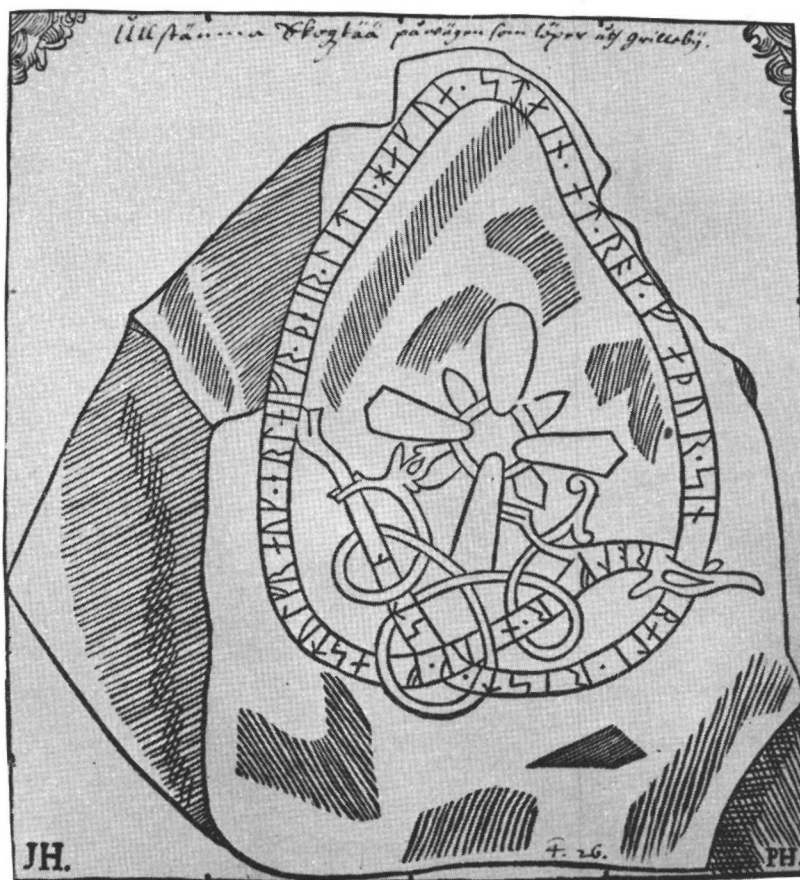

Fig. 185. U 756. Ullstämman, Litslena sn. Efter B 619.

Inskrift:

polfr · auk · fastulfr · auk · erlaifr · þeir · litu · hakua · stæn · at · rok · faður · sin · bali · risti · stæn ·

5 10 15 20 25 30 35 40 45 50 55 60 65

Polfr ok Fastulfr ok Ærnlæifr þeir letu haggva stæn at Hrok, faður sinn. Balli risti stæn.

»Torulv och Fastulv och Ärnlev de läto hugga stenen efter Rok, sin fader. Balle ristade stenen.»

Till läsningen: Före 1 **p** finnes ej sk. 1 **p** är säkert. 2 **o** har bst endast t. h. om hst; det samma gäller inskriftens andra o-run, 48 **o**. Nedersta delen av 18 **u** saknas. 20 **e** är tydligt stunget. 32 **i** är ej stunget, ej heller 37 **k**. Runföljden 47—49 **rok** är säker. 65 **t** har hst i en spricka i stenen. Mellan 68 **t** och 69 **n** har ingen runa huggits. R. 69 kan ha avsetts som binde-run (an). — Hadorph och Helgonius: 1 **r**; sk har ej iakttagits efter 16 **r** och 57 **n**; 28 **e**. — Celsius läser inskriften fullständigt riktigt.

Inskriftens första namn är *Polfr*. Både Liljegren (L 666) och Brate (i *Svenska runristare*) återge namnet, efter Hadorphs och Helgonius' oriktiga läsning, som *rolfr*. Om namnet *Polfr*, som är den sammandragna formen av *þorulfr*, se Sö 328, där dock belägget på U 756 saknas.

Namnet *Fastulfr* är vanligt i runinskrifterna (ett 20-tal belägg), se E. Wessén, *Nordiska namnstudier*, s. 100. Runföljden 20—26 *erlaifr* torde återge ett mansnamn *Ær(in)læifr*; jfr skriv-

ningen **ermuntr** för *Ærinmundr* (U 81) och **irbiarn** för *Ærinbiorn* (U 567). Namnet *Ærinlæifr* är eljest icke belagt.

Runföljden 47—49 **rok** utgör faderns namn. Det är endast känt från denna runinskrift. Möjligen motsvarar det fisl. *Hrókr*.

Uttrycket **hakua + stain** kommenteras av Celsius (F m 60: 1): »*hakka sten: non resa. quia erectus non est. magnæ scil. molis et terræ affixus*».

En viktig förbindelseled har säkerligen på 1000-talet gått förbi runblocket.

757. Ullstämna, Litslena sn.

Pl. 84.

Litteratur: B 617, L 665, D 1: 60. J. Bureus, Fa 6 s. 87 n:r 200 (Bureus' egen uppteckning), Fa 5 n:r 249, Fa 1 s. 57; Ransakningarna 1667—84; J. Peringskiöld, Monumenta 4, bl. 8; O. Celsius, Svenska runstenar (F m 60) 1, s. 135, 2, s. 719, Acta Literaria Sveciæ (1730), s. 99 f.; UFT h. 1 (1871), s. 60; O. Alb. Öberg, Brev till Riksantikvarien den 18/2 1892 (ATA); E. Brate, Svenska runristare (1925), s. 58; Handlingar i ATA 1924—26, 1929—30; J. H. Söderlund, Vad runstenen berättade (i: Enköpings Posten, Julnummer 1932).

Äldre avbildningar: P. Helgonius och J. Hadorph, träsnitt (i Peringskiölds Monumenta 4 och B 617); Celsius, teckning (i F m 60: 2, s. 719); Dybeck a. a.; J. H. Söderlund, foto 1922 (i von Friesens samlingar, UUB); Cl. Clæsson, foto 1930 (ATA).

Fig. 186. U 757. Ullstämna, Litslena sn.
Efter B 617.

Runstenen står i en stenig hage, 100 m. VSV om Ullstämna n:r 1, 15 m. SÖ om en liten väg, som i västlig riktning går till Ullstämna n:r 3. Den ursprungliga platsen är utmärkt på Geologiska kartbladet »Enköping».

Enligt Bureus (Fa 6) stod stenen »Vidh Ullstämna i Litslena» (»Ullstämna» Fa 5). Ransakningarna meddela: »J Ullstämna Giärdet, Wäster om Per Simonssons gårdh, een Runsteen skrifwin på een sijda, 2 al: öfwer Jorden, men ingen weet hvad den betyder. Item i Per Simonssons Tompt, Tre Jordehögar, som tyckes af Menniskior wara i hoop burne ...» På träsnittet i Peringskiölds Monumenta 4 finnes bläckanteckningen »Ullstämna. Litslena sochn» (B 617: »Ullstemna»; L 665: »Ullstämna»). Celsius anger platsen för stenen vara vid »Ullstämna, uthi gårdsbacken straxt wid byn». I Sveriges runurkunder beskriver Dybeck stenens plats på följande sätt: »Ullstämna by ligger på östra delen af en vidsträckt och platt bergshöjd. Runstenen är å samma höjd, några famnar vester ut från byn. Han lutar mot ett mindre röse.» UFT (1871): »Stenen står på en höjd, lutad mot ett stenröse.»

Senare utsattes stenen för skadegörelse. O. Alb. Öberg skriver år 1892 till Riksantikvarien: »I Aftonbladet för ett eller två år sedan samt i Upsala Nya Tidning förra året lät jag en notis inflyta under rubrik 'Wandalismen' angående en runsten som blifvit flyttad och sönderslagen. För att någon af de som har inseende öfver forntida minnesmärken skulle märka den, men det har ej lyckats ... Stenen ifråga har stott i Ullstämna by Litslena sn ... men är nu flyttad från sin förra plats samt sönder slagen och ligger till hörnsten under ett stall.» Öbergs anmälan föranledde ingen åtgärd. Ännu